

Justisdepartementet
Kriminalomsorgsavdelingen
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
03 FEB 2009	
SAKSNR.:	220502517
AVD/KONT/REH:	KOA/DUG ET
DOK.NR.	118
ARKIVKODE:	452

Vår ref: SSL

Dato: 29.01.2008

Høringsinnspill til NOU 2008:15 Barn og straff

Innledning

FO går imot bygging av fengselsenheter for barn i hver kriminalomsorgsregion, slik utvalget foreslår. Vi er bekymret for at utvalgets intensjon om å redusere bruken av fengsel kan føre til det motsatte; at flere barn settes i fengsel. FO reagerer sterkt på at myndighetene har igangsatt arbeid med å bygge barnefengsler i to regioner allerede før høringsfristen er ute. FO går inn for at den kriminelle lavalder heves til 18 år.

Før vi går nærmere inn på konkrete forslag i NOUen vil vi presentere FOs innfallsvinkel til temaet barn og straff.

Ingen barn i fengsel

FOs utgangspunkt er at ingen barn skal settes i fengsel eller isolasjon. Når vi bruker begrepet barn snakker vi her om alle under 18 år.

I vårt land er det barnevernet som er gitt ansvaret for å gi hjelp og omsorg til barn som lever under forhold som kan skade deres sosiale og personlige utvikling. Barn som begår alvorlige lovbrudd lever i sårbare og utsatte livssituasjoner og har opplevd å ikke bli gitt tilstrekkelig hjelp i tide. I de fleste tilfellene har ikke omsorgen rundt barna vært god nok og ettertiden har vist at mange voksne har kjent til forholdene uten å reagere. Det kan også være at barnevernet ikke har hatt tilstrekkelig tid og/eller kompetanse til å ivareta barnets behov på en god måte.

Barnevernloven har som formål å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid, samt å bidra til at barn og unge får trygge oppvekstvilkår.

Mange barn får god hjelp av barnevernet i Norge. Stadig flere barn og unge er i kontakt med barnevernet, og de siste årene har det vært en drastisk økning. Statistikk fra SSB viser et økende gap mellom andel barn og familier som trenger barnevernets hjelp og de bemanningsmessige ressursene som barnevernet råder over. Dette påvirker kvalitet på og omfang av den hjelp som barn, unge og deres familier kan få.

FO

Besøksadresse:
Mariboesgt. 13
0183 Oslo

Postadresse:
Pb. 4693 Sofienberg
0506 Oslo

Telefon:
23 06 11 70

Telefaks:
23 06 11 14

e-post:
kontor@fo.no

www.fo.no

Bankgiro:
9001.06.35674

Foretaksnr.:
870 953 852 MVA

FO mener at barnevernet må rustes opp slik at det kan ivareta de oppgavene som loven hjemler på en bedre måte. En nasjonal satsning på barnevernet må innebære at det utvikles bemanningsnormer og at alle barneverntjenester bemannes i tråd med denne. Satsningen må også innbefatte en plan for å styrke yrkesutøveren. Det må arbeides kontinuerlig med evaluering, kunnskaps-, metode- og tiltaksutvikling i barnevernet. Ansatte i barnevernet må sikres veiledning og muligheter for kritisk refleksjon.

FO ønsker en utvikling av møteplasser mellom utdanning, praksis og forskning innenfor barnevernet etter modell fra høgskole- og universitetssosialkontor (HUSK) og undervisningssykehjem. Dette vil styrke kompetanse og kvalitet i barneverntjenesten ved at det utvikles nye og faste samarbeidsformer.

FO er ikke alene om å mene at ingen barn skal sitte i fengsel. Mange aktører i samfunnsdebatten er enig om det. Justisministeren har selv uttalt dette. En naturlig konsekvens av dette synet er etter FOs mening en nasjonal satsning som nevnt ovenfor, samt at det samtidig vurderes å heve den kriminelle lavalder til 18 år.

Alternativ til fengsel

Så lenge samfunnet opprettholder en kriminell lavalder på 15 år må alternativer til fengsel benyttes som reaksjon. Vårt fengselssystem er ikke i stand til å ivareta barnas interesser. Den norske advokatforeningens menneskerettighetsutvalg har undersøkt forholdene for barn i norske fengsler og konkluderer med at behandlingen av barna er i strid med forbudet i den europeiske menneskerettighetskommisjon (EMK) mot tortur og nedverdiggende behandling. Videre at Norge bryter FNs barnekonvensjon. Barna behandles som voksne, de rammes av kollektive sanksjoner og det foretas ingen individuelle vurderinger om hva som er barnets beste.¹

Statistikk fra SSB viser at det ved begynnelsen av 2006 satt 7 barn i fengsel. Bare en sonet dom, de seks andre satt i varetekt. I hele 2006 ble 74 barn fengslet, 17 på soning og 57 i varetekt. 80% satt mindre enn en måned i fengsel.

Siden det ikke dreier seg om mer enn 7 - 10 barn som til enhver tid sitter i fengsel mener FO at det vil være mulig å finne alternativer til fengsel. Det handler om politisk vilje til å la barnets behov og barnekonvensjonen gå foran andre hensyn. Det kan være tilrettelagte tiltak i lokalmiljøet eller overføring til behandlingsinstitusjon (psykiatri, rus eller barnevern).

Straffegjennomføringsloven muliggjør dette i dag ved § 12 (gjennomføring av straff i institusjon) og § 16 (gjennomføring av straff utenfor fengsel). I St.meld. nr. 20 (2005 – 2006) "Alternative straffereaksjoner overfor unge lovbrøytarar" går regjeringen inn for mer aktiv bruk av disse lovparagrafene. Det er oppsiktsvekkende at utvalget ikke støtter opp om dette. I stedet sier de at overføring etter paragrafene 12 og 16 skal vurderes når halve straffen er sonet. Det betyr i praksis at de 80 % som soner en straff på under en måned ikke får mulighet til slik soning, når man tar i betraktning beregnet saksbehandlingstid. FO mener at soning etter § 12 og § 16 må kunne iverksettes fra dag 1.

¹ Kilde: Mette Y. Larsen og Christopher Hansteen på KROM-konferansen, jan. 2009.

Ny straffereaksjon, pkt 9.5.5

Utvalget foreslår "Ungdomsstormøte" som en ny straffereaksjon særlig tilpasset barn. Reaksjonen skal bygge på prinsippene for restorative justice og blant annet ta i bruk erfaringer fra forsøk med "ungdomskontrakter". Ungdomsstormøte skal munne ut i en ungdomsplan som skal godkjennes av domstolen. Reaksjonen foreslås knyttet opp til Konfliktrådet. Ungdomsplanen skal inneholde en betydelig kontroll og restriksjoner i domfeltes dagligliv. Det vil være tiltak der sosial kontroll erstatter fengslets fysiske kontroll.

FO stiller seg positiv til innholdet i en slik reaksjon og mener den må følges opp med en plan rettet mot påtalemyndighet og domstoler. Formålet med en slik plan bør være todelt: å sørge for at reaksjonsformen blir benyttet og at den blir et reelt alternativ til fengsel (jf. sosial kontroll erstatter fengslets fysiske kontroll) og ikke en utvidelse av straffen.

Egne enheter for barn i fengsel, pkt. 9.6.3

Utvalget foreslår å opprette 6 fengselsenheter (en i hver region) med til sammen 36 plasser, tilrettelagt for barn. Barneenheterne skal ha flerfaglige team og arbeidet skal bygge på miljøterapeutiske prinsipper.

FO går imot dette av mange grunner. Selv om det ikke er utvalgets hensikt mener vi at forslaget vil føre til flere og ikke færre barn i fengsel. Til enhver tid er det i dag kun 1 – 2 barn som soner i fengsel. Som nevnt ovenfor er det til enhver tid 7 – 10 barn til sammen som sitter i varetekt og på dom. Når vi får flere tilrettelagte plasser blir det lettere å dømme barn til fengselsstraff. Dessuten legitimerer behandling lengre straffer (mer kan oppnås om man får mer tid). Dette har vi historie på fra de tidligere særreaksjoner (arbeidsskole og ungdomsfengsel) i Norge og i de øvrige skandinaviske land.

Forskning (også metaforskning av nyere dato) viser at behandling fungerer dårlig i fengsel. Videre vil det kunne utvikles et verstingstempel, som påvirker barnets selvforståelse og gir økt stigmatisering som vil være vanskelig å bli kvitt. På grunnlag av systematiske internasjonale forskningsoversikter på rehabiliterende behandling som "virker" er det identifisert seks prinsipper for effektive tiltak mot lovbrudd (NOU 2008:15, s. 50). Ett av disse er tiltakene som iverksettes i nærmiljøet framfor i institusjoner. Konklusjonen er at hjemme- og nærmiljøbaserte tiltak bør vanligvis vurderes før ungdom plasseres i institusjon, og institusjonsopphold bør være så korte som mulig.

FNs barnekonvensjon setter også krav bl.a. til at tiltak for barn i konflikt med loven skal fremme reintegrering og plasseres så nært bostedet som mulig.

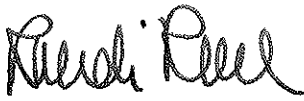
De planlagte barnefengslene kan vanskelig oppfylle disse kravene. De vil ligge milevis unna barnas hjemmemiljø og i sin struktur motvirke rehabilitering.

FO mener at utvalget ikke i tilstrekkelig grad har gått inn på vurderinger av hvordan man kan etablere ad-hoc tiltak i barnas lokalmiljø som alternativ til å bygge ut barnefengsler. FO anbefaler at regjeringen utreder og utvikler nærmere hvordan barnevernet skal ivareta ansvaret for barn som begår straffbare handlinger.

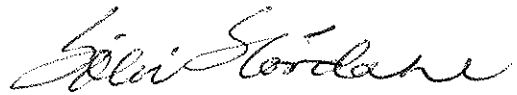
Barnevernets rolle når barn begår alvorlige lovbrudd

Barnevernets hovedoppgaver er å gi omsorg, hjelp og behandling. Det gjelder også når barn begår alvorlige lovbrudd og/eller soner en straff. FO støtter utvalget i at politiets meldeplikt til barnevernet bør skjerpes og at barnevernet skal ha en mer forpliktende rolle. Det er bra at utvalget påpeker at barnevernet må rustes til å ivareta sine oppgaver på en bedre måte enn i dag.

Barnevernet må være en sentral aktør i å etablere tiltak som skreddersys for det enkelte barn, enten rammen rundt barnet er institusjon eller et annet nærmiljøtiltak.

Randi Reese
Forbundsleder

Sølvi Slørdahl
Fagkonsulent